

**ULUSLARARASI HÂCE MUHAMMED LUTFÎ
(ALVARLI EFE)
SEMPOZYUMU
(25-26 NİSAN 2013, ERZURUM)
BİLDİRİLER**

**EDİTÖR
PROF.DR. CENGİZ GÜNDOĞDU**

**EDİTÖR YARDIMCILARI
ARŞ.GÖR. MUAMMER CENGİZ
ARŞ.GÖR. OSMAN NURİ KARADAYI**

ERZURUM - 2013

Alvarlı Efe ve Hac İbadetine Yüklediği Anlam

Prof. Dr. Mehmet Necmeddin Bardakçı
Süleyman Demirel Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Giriş

Hac, bütün din ve kültürlerde edindiği yer itibariyle insanlığın büyük ruhi inkişafının temel hareket noktalarından biridir. İslam dininin beş temel ibadet esasından biri olan hac, namaz, oruç ve zekâtтан hem

ahlâki ve ruhi hem de sosyal ve kültürel yönlerden farklıdır. Çünkü hac, beden ve mal ile yapıldığı için bütün ibadetlerin özelliklerini içinde barındırır.

Inananların ahlâki olgunluğunu sağlayan ibadetlerin bir şekli bir de manevi boyutu vardır. Fıkıh açısından ibadetlerin dış şartlarını tamamlaması yeterli iken, irfan yönüyle dış şartların yanı sıra kalbin ihlâs ve huşû ile yoğunlaşması gerekir. Bu bakımdan ârifler ibadetlerin farz, vacib, sünnet ve edeplerinin yanı sıra ruhunu ve hikmetini de önemserler.

Sûfiler dinin direği olan namazı şekli yönünü göz ardı etmeden gönül huzuruyla, ihlâs ve huşû ile kılarak maksadına göre davranıp yaratılış amacını gerçekleştirmiş olurlar. Toplumsal hayatta da namazın insanı kötülükten koruma özelliği çerçevesinde davranırlar. Nefsin isteklerini frenleyerek arınmasını ve zihnin berraklaşmasını sağlayan orucun gayesinin insandaki hayvani gücü melekî gücün kontrolü altında tutmak olduğunun şuurundadırlar. Özellikle uzun yaz günlerinde bedene sıkıntı vermekle birlikte ruhun huzur bulmasına yardımcı olan orucu tutarken hem yemeyi ve içmeyi terk ederler, hem de organları günah işlemekten engelleyerek insanı Allah'tan uzaklaştıran mâsivâyı gönülden çıkarmayı prensip edinirler. Allah'a yakınlaştıran bir ganimet olarak gördükleri açıklıkla sır ilimlerinin perdelerini açarlar. Sahip olduğu nimetlere karşı arzulan sınırlandıran orucun yanı sıra bu nimetleri başkalarıyla paylaşma imkânı veren zekât ve sadakayı gönül huzuruyla verirler. Nefis tezkiyesi, kalp tasfiyesi ve ruhun vâridât-ı İlahî'yi almaya hazır hale gelmesinde zekâtın önemli bir yeri olduğunun bilinciyle hareket ederler. Malını öteki ile paylaşmanın sembolik bir ifadesi olan zekâtı zamanında verip Allah'a daha yakın olma şuurunu yakalamaya çalışırlar. Hem bedenle hem de mal ile yapılan ibadetleri birleştiren hac ise, sûfilerin dünya ve âhirete yönelik ideallerinin gerçekleşmesine imkân hazırlar.

1. Muhammed Lutfî'ye Göre Ahlâkın Olgunlaşmasında İbadetlerin Rolü

Nakşibendî-Hâlidî sûfi zümresinin Küfrevî dergâhında olgunlaşan Muhammed Lutfî Efe (1868-1956), hayatı boyunca sosyal ve kültürel hayatın içinde olmuştur. Toplumun kendisine ihtiyaç duyduğu her zaman yanlarında yer alıp yardım elini uzatmıştır. İslâm ahlâkını özümsemiş, dindarlığın şuurunda bir din görevlisi olarak ibadetlerin gerekli ve haramlardan kaçınmanın zorunlu olduğu bilincini davranışlarıyla halka yerleştirmeye çalışmıştır. İman ve ibadet eksenli bir hayatı gaye edinmiş, alçakgönüllülüğü ve fedakârlığı hayat tarzı yapmıştır. Şu ifadelerinde de görüldüğü gibi, hiç kimseyi incitmemek, haramdan kaçınmak, kusurları örtmek, komşulara iyilik yapmak, günah işlenen yerlerden uzak durmak üzerine bir zihniyet dünyası inşa etmiştir:

*Kimşenin gönlünü kırma
Sakin barama el urma
Bir ferdin aybını görme
Günah meclisinde durma
Sakin incitme bir cânı
Yıkarsın Arş-ı Rahmân'ı (Lutfi, 2011: 552)*

İmanın güçlü bir şekilde kalpte yer etmesi için ibadetlerin gerekli olduğunun bilincinde bir ârif olan Muhammed Lutfi Efe, tevhidin tam anlamıyla gerçekleşmesi için namaz, oruç, hac ve zekât ibadetlerini hiçbir ayırım yapmadan eda etmeyi öğütlemektedir. İbadetlerdeki şartların yerine gelmesinin Allah'ın emrine itaatın bir şartı olması yanında âdet olmaktan çıkarılarak zevkle yapılmasının önemine şöyle vurgu yapmaktadır:

*Savm ile salât hacc ü zekât şâhid-i tevhîd
Şürûtu ile eyle tamâm emre itâat (Lutfi, 2011: 131)*

Muhammed Lutfi Efe, insan ömrünün imtihanlarla geçtiğini, kıyamet günü insanların önüne dünyada yaptığı ve yapmadığı işlerin serileceğini ve hepsinin hesabının sorulacağını belirterek dünyada iken İlâhî emirleri yapmayı, haramlardan kaçınmayı öğütlemektedir. Sosyal hayatta yapılan her işin bir ibadet vecdiyle yapılması gerektiğini, ibadetleri de âdet olmaktan çıkarmayı vurgulamaktadır. Allah'ın vahyini anlamının önemli olduğunu ifade ederek imanda sebatın arandığı o gün mahşer provası sayılan hac ibadetinin mümin tarafından ifa edilip edilmediğinin de sorulacağını şu ifadelerle hatırlatmaktadır:

*Ehl-i mahşer o gün gelir hisâba
İmân eylediz mi yüz dört kitâba
Tâlib oldunuz mu fehmi bitâba
Gösterin gönlüzde kâmil imânı
Savm u salât hacc u zekât sorarlar
Tevhîd u tasdikde sebât ararlar
Hisâb görür kılı kıldan yararlar
Mümin ister kurtarmağa bu cânı (Lutfi, 2011: 240)*

Alvarlı Efe, pozitivizmin etkisiyle topluma sirayet eden tevhidten uzaklaşmanın, iman ve ibadetlere karşı ilgisizliğin ahlâkın bozulmasını hızlandırdığını fark ederek çevresindekileri bu olumsuzluklara karşı uyarmıştır. Müslüman olduklarını söyleyen birçok insanın namaz kılıp oruç tutmalarına rağmen helal haram ayırımına dikkat etmemelerini, dünya menfaatlerini kazanma uğruna kutsal değerleri çiğnemelerini, dini duyarlılığı olanları da küçük görmelerini tenkit etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in kendisi için istediğini başkası için de istemeyi imanın göstergesi kabul eden (Müslim, İman: 71-72) anlayışından uzak, dindarlığı sadece namaz kılıp oruç tutmakla sınırlandıran toplumun inanç ve amel dünyasının çarpıklığına dikkat çekmiştir. Vahşi kapitalizmin toplumu sarmaya başladığı bir dönemde halkın içine düştüğü dini ve ahlâkî buhranlara kayıtsız kalmayıp her fırsatta başta dostları olmak üzere dilinin döndüğü kadar herkesi ahlâksızlığa karşı durmaya çağırmıştır:

*Kur'an'a inandık mü'miniz derler
Helâlden datlıca barâm yerler*

Bütün dünya-perest civânlar pîrler

Nerde var İslâm imâne bir bak (Lutfî, 2011: 297)

Muhammed Lutfî Efe, dini ibadetlerin gerekliliğinin toplumda tam anlamıyla idrâk edilememesi sebebiyle farzları küçümseyerek yerine getirmeyenleri cehennem korkunç azapları ile korkutarak uyarmaya çalışmıştır. Namaz kılmayan, oruç tutmayan, sahip olduğu malın zekâtını vermeyen ve haccı edâ etmeyenlerin Rableri katında bir beklenti içine girmelerinin uygun olmayacağını vurgulamıştır. Bununla birlikte toplumun içine düştüğü ahlâki buhranların etkisinde kalarak hataya düşenlerin yaptıkları kusurların farkına varıp tevbe kapısından girmelerinin önemini şöyle belirtmiştir:

Ey savm u salât târiki nârdan haberin yok
Yanın yere yüzün yara dârdan haberin yok
Hacc ile zekât emr-i Hudâ demedin sen
Her dürlü azâb ü ikâb ü nârdan haberin yok
Allaba kul olan dutar emrini Hudâ'nun
Nârda görecek derd-i bezârdan haberin yok
Mümkün mi ola Hak'ka âsî dünyâda bir kul
Cennetde cemâl nûr-i didârdan haberin yok
LUTFÎ gibi gel sen de bâb-ı tevbeye bir gir
Ubrâda olan dâr u diyârdan haberin yok (Lutfî, 2011: 240)

Alvarlı Efe, ibadet ettikleri halde dini içselleştiremeyenlerin yanı sıra dini görevlerini yapmadıkları halde ibadet edenleri alaya alarak nefsinin ve şeytanın esiri olanların fesat ve bozgunculuklarının iblisten fena olduğunu belirtmiştir. Farz ve sünnetlerin değerinin farkında olmayan bu tiplerin batıla uyup Nemrud'un özelliklerini sergilemelerinden hareketle toplumdaki dinî ve ahlâki çöküşe dikkat çekmiştir:

Hakk'a ibâdet aslâ yok sende
Âbid olana eylersin bande
Nefs ü şeytâne olmuşsun bende
İblîs'den eşed fesâdın senin
Farzı sünneti lâ-şey sayarsın
Râb-i bâtıla gider uyarsın
İbrâhîm'leri nâre koyarsın
Nemrud mu olmak murâdın senin (Lutfî, 2011: 403-404)

Muhammed Lutfî Efe, bir Müslüman'ın Allah ile kulluk irtibatını sağlayan ibadetlere değer vermesini, namaz, oruç ve zekât ibadetlerinin yerine getirilmediği bir hayatın anlamsızlaşacağını vurgulayıp ahlâkın olgunlaşmasındaki önemine dikkat çekmiştir. Büyük meşakkatlerle yapılan haccın ise birçok anlamı içinde barındıran daha farklı bir ibadet olduğunu belirtmiştir.

2. Hac İbadetinin Derûnî Anlamı ve Alvarlı Efe'ye Göre Hac İbadeti

Hac ibadeti tasavvuf zümreleri tarafından iki farklı şekilde algılanıp yorumlanmıştır. Bunlardan birincisi; Hz. Muhammed (s.a.s.)'in ömründe bir kere hac yapmasından hareketle bir kere hac yapmayı yeterli görmektir. İkincisi ise; hac ibadetineki manevi havayı tekrar tekrar teneffüs etmek, peygamber şehirleri olan Mekke ve Medine'nin iklimini koklamak arzusuyla imkânlar çerçevesinde çok ziyaret yapmaktır.

Çok hac yapmaları ile meşhur olan Abdullah ibn Mübarek (ö.181/797) (İbnü'l-Cevzi, 1356h: II, 251) ve Ali b. Muvaffak (ö.265/878) (İbn Mülakkin, 1994: 340) gibi zâhidleri örnek alarak birçok kez hac yapan sùfilerin sayısı azımsanmayacak derecededir. Ömründe üç kere hac yapan Alvarlı Efe de çok hac yapan ikinci grup ârifler içinde yer almaktadır.

Tasavvuf zümrelerinin hac ibadetine yükledikleri anlam, onların seyr ü sülûk denilen tasavvufi eğitim süreçleri ile yakından ilişkilidir. (Demirci, 2009) Seyr ü sülûk, tâlibin şeyhine biatı ile başlayıp vuslata erinceye kadar ilim amel bütünlüğü içinde yoğun bir şekilde yaptığı tefekkür ve tezekkürle dolu bir manevi yolculuktur. Bu açıdan hac yolculuğu, yolun kendisi ve yolcu Allah'a kavuşma arzusu içindeki müminler için bu yakınlaşmayı gerçekleştirme çabasının metaforik bir uygulamasıdır.

Hac ibadetinin bütün yönleriyle mükemmel ve makbûl olması için niyet ve amel bütünlüğünü sağlaması gerekir. Hac yapmak düşüncesiyle yollara düşen insanların hac ibadeti belki de niyet ve amel bütünlüğünü sağlayamadıkları için makbûl hac olmamaktadır. Ancak Allah rızasını her şeyin üstünde tutan bir Müslüman'ın bir davranışı veya duası hepsinin haccının kabul edilmesine vesile olabilmektedir. (Attâr, 1991: 244-245)

Allah Resûlü (s.a.s.), kabul edilmiş bir haccın insanın günahlarını sileceğini şöyle belirtmiştir: "Beytullah'ı hacedip çirkin söz söylemeyen, doğru yoldan sapmayan ve günah işlemeyen kişi annesinden doğduğu gibi tertemiz hale gelir." (Buhârî, Kitâbu'l-Muhsir, 9) "Umre, diğer umreye kadar olan şeyler için bir keffârettir. Hacc-ı mebrûr'un karşılığı da sadece cennettir." (Buhârî, Kitâbu'l-Umre: 11) Bu müjdenin muhatabı olmak isteyen insanın hac ibadeti için evinden adım atıp yollara düştüğü andan itibaren bütün günahları terk etmesinin gerekliliği ortadadır.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in mustusuna ermek düşüncesiyle hac ibadeti için yola çıkan bir mümin, Cüneyd Bağdadî (ö.297/909)'nin de vurguladığı gibi, yolculuk boyunca konakladığı her menzilde bir mertebe kazanmasının, mikatta ihrama girdiği zaman elbisesini çıkarıp attığı gibi, beşeri sıfatlardan ayrılmasına bağlı olduğu bilinciyle hareket etmelidir. Arafat'ta vakfeye durduğu vakit, müşâhedenin keşfinde ve tecellilerin temâşasında irfan ve mârifetullah bilgisine nâil olmalı, Müzdelife'de muradına erince, nefsinin bütün isteklerini bırakmalıdır. Mina'ya geldiğinde arzularını terk ederek kurban kesme mahallinde kurban kesince, nefsinin arzularını da kurban etmelidir. Cemrelerde taş attığı zaman, nefsin kötü dürtülerini de fırlatıp atarak tertemiz olmalıdır. Dünya ve âhiret kaygılarından uzaklaşıp Kâbe'de tavaf yaparken, Cenâb-ı Hakk'ın latifelerindeki tenzih mahallinde sırrın hânesini görebilmelidir. Safa ile Merve arasında sa'y yaparken, safâ makâmını ve mürüvvet derecesini elde etmelidir. Hz. İbrahim (as)'in makâmına ulaştıran böyle yüksek anlamlı bir hac yapmayan kişi, gerçek anlamda kabul edilmeye layık bir hac yapmamış demektir. (Hucviri, 1982: 470-474) Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hadislerinde vurgulanan mümini anasından doğduğu günkü gibi tertemiz yapan hac da ancak böyle yapılır.

Hac için yola çıkan bir mümin, bir taraftan Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'i, diğer taraftan Hz. Muhammed (s.a.s.)'i ve dönemlerini hatırlayarak kendisini onlarla özdeşleştirir. Hac ibadetini yapan bir mümin, günahlardan arınarak kabul edilmiş bir haccın kazanımları ile kendini geleceğe hazırlar. Şuur düzeyi gelişmiş ve güçlenip yükselmiş bir kişiliğe sahip olur.

Hac ibadeti kulun ahlâki zafiyetlerinin farkına varıp günahattan tevbeyle, cehaletten bilgiye, fenâdan bekâya en zorlu seyr ü sefer olması ve kulun benlikten sıyrılıp nefsin kötülüklerinden arınmasını hedeflemesi yönüyle bir seyr ü sülûk sayılabilir. Hac ibadetini ifa eden bir mümin, bedenini seyahatini ve ruhun miracını birlikte yaşar. Allah'a bir seyr olan Hac seyahati sırasında gözler Hakk'ın yeryüzündeki nişanelerini görüp ibret alırken, ruh melekût âlemindeki müşahedeleriyle kemâlatını gerçekleştirir. (Sayın, 2007) Muhammed Lütfi Efe de zihin dünyasında derüni anlama sahip bir hac ibadeti gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bütün hacıların ibadetlerinin kabul olması için nâz ve niyâzla gönülden yaptığı dua ise, böyle bir ruh halinin dışa yansımından başka bir şey değildir.

Hac, ibadet olmanın yanı sıra, ticaret erbabının alış veriş yaptığı, âlim ve âriflerin birbirleriyle tanışıp görüş alışverişi yaptığı, kendilerinden daha üstün olanlardan istifade ettiği bir bilgi şölenidir. İslâm coğrafyasının farklı bölgelerinden gelen âlim ve ârifler, daha önceden adlarını duydukları fakat ülkelerine gitme imkânı bulamadıkları zamanlarının zirve şahsiyetlerini hac seyahati vesilesiyle tanıyıp onların ilim ve irfanından faydalanmışlardır. Alvarlı Efe de bu geleneğe uygun hareket etmiş, Hz. İbrahim Halilullah'ın temellerini atıp yükselttiği Ka'be ziyaretini ilk haccını gerçekleştirdiği 1947 yılına kadar özlemlerle beklemiştir. Muhammed Lütfi Efe, 1949 ve 1950 yıllarında da hac görevini ifa ederek toplam üç kez hac yapmıştır. İlk seferinde Erzurum-Halep-Şam-Beyrut-Cidde güzergâhını takip etmiştir. Erzurum'dan Halep'e trenle, oradan Beyrut'a kadar otomobil ile buradan Cidde'ye ise gemi ile seyahat etmiştir. İkinci ve üçüncü seyahatini ise Erzurum'dan İstanbul'a trenle, İstanbul'dan Cidde'ye uçakla gerçekleştirmiştir. (Lütfi, 2011: 658) Uğradığı Halep, Şam ve Beyrut ile Mekke ve Medine'de dönemin tanınmış âlim ve ârifleriyle görüşme imkânı bulmuş ve onların iltifatına mazhar olmuştur. Bu seyahatler sırasında bazı ilim ve irfân talibleri de kendisinden faydalanmış ve takdirlerini ve şükranlarını ifade etmişlerdir. (Kutlu, 2006: 66)

Muhammed Lütfi Efe'ye göre hac ibadeti Yüce Allah'ın kullarına bir ziyafetidir. Özellikle Arafat vakfesi ile Beytullah'ı ziyaret etmek, Hac farzasının yerine gelmesi için en önemli göstergelerdendir. Her müminin kefene benzeyen ihramlarını giyerek bu ilâhi emri yerine getirmeye koşması gerekir. Zira yaratıcısına hüsn-ü zan besleyenler hac ibadetini eda ettiklerinde mükâfat olarak cennetle müjdelenmiştir:

Hacc ise bir ziyâfet-i Hudâ'dır

Ziyâret-i Kâbe emri edâdır

İslâm olan emrullâhe fedâdır

Kalb-i mümin kenz-i nûr -i hüdâdır

Giderim cennete iki bir yokdur

Husn-i zannım Hâlikîma pek çokdur (Lütfi, 2011: 158)

Muhammed Lütfi Efe, Allah'ın kullarını bağışlamak için yaptığı bir davet olan hac ibadetinin gereklerini yaparken sahip olduğu bilgi ve şahsiyle mücessem ahlâki ile çevresindekilerin ilgi odağı olmuştur. Onunla tanışanlar salih bir insanla, samimi bir dindarla karşılaştıklarını fark ederek kendisinden hayır dua istemişlerdir. İster Harem'de, ister Arafat, Müzdelife ve Mina gibi ziyaret mahallerinde olsun onun gönülden yaptığı dualara âminlerle iştirak etmişlerdir.

Muhammed Lütfi Efe, Allah'ın selâm isminin tecelli ettiği bir zaman diliminde açılan ellerin geri çevrilmeyeceği umuduyla Yüce Rabbinden nâz ve niyâzla rahmetine

gark etmesini talep etmektedir. Kerem sahiplerinin kölelerine çok iyi davrandığını belirterek O'nun yolunda canını vermeye hazır olan kendisini de bağışlamasını istemektedir:

*Selâm ism-i şerîfinin tecellîsini ey kurbân
Muallâ der geb-i vâlâsına Hak eyledi mihmân
Kulunam kurbânınam ey kerem nebri kerem-şânım
Edüpdür merhamet kâni seni dergâhına derbân
Dilerim zât-ı pâkinden bizi reddetme kapundan
Ederler bendesin âbâd olan sâhib-kerem ihsân
Nice bin bendegânın var rû-ber-zemîn seni gözler
Eder mi muntazırların nevâsız babr-i bî-pâyân
Muhammed Lutfi'dir cân u ciğerden kulu kurbânı
Sana kurbân ola cânım kerem eyle şeb-i devrân* (Lutfi, 2011: 381)

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bu müjdelcinin şuurunda olan Muhammed Lutfi Efe, Duâ-i Huccâc başlıklı nâz ve niyâzla hacılar için yaptığı duada, (Lutfi, 2011: 635-638) Yüce Allah'ın hac ibadeti yapmak üzere uzak diyarlardan gelen bütün müminleri merhamet denizine alarak affetmesini cân-ı gönülden istemektedir. Beytullah'ın ilâhi nurların tecelli ettiği bir kutsal mekân olması sebebiyle Kerîm olanın keremi gereği bağışlanma umuduyla Kâbe'yi ziyaret gelen hacıların affını niyâz etmektedir:

*Binlerce hamd olsun Hazret-i Mevlâ
Ne keremler etdi Zât-ı Teâlâ
Beytullah menzil-i nûr -i tecellâ
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Muhammed Lutfi Efe, hac ibadeti yapabilmeyenin Allah'ın sonsuz kerem ve nimetlerinden biri, Beytullah'ın da Allah'ın nurunun tecelligâhı olmasından dolayı burada samimi olarak yapılacak duaların kabule şayan olduğunu vurgulayarak Allah'tan rahmetiyle tecelli edip bürün hacıları bağışlamasını dilemektedir:

*Muhammed hurmeti Hazret-i Allah
Nasîb oldu ziyâret-i Beytullah
Hâzâ min-fazlillâh inâyetullah
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Muhammed Lutfi Efe, Beytullah'ı ziyaret etmenin ve sevmenin Allah'ın bir fazlı ve ihsanı olduğu şuuruyla yola çıkarak uzun mesafeleri aşan müminlerin affedilmelerinin yüce Allah'ın şanına yakıştığını belirtmektedir. Allah rızasını isteyen insanların günah yüküyle, perişan bir vaziyette uzak ülkelerden yola çıkıp bu kadar yolculuk sıkıntısına katlanarak Beytullah'a yüz sürmelerinin karşılıksız bırakılmamasını umut etmektedir. Her ne kadar hac ziyareti yapan müminler ulu dergâha lâyık bir nişana sahip olmasalar da keremi ve rahmeti bol Allah'ın onları adaleti ile değil, merhameti ile karşılaması için yalvarmaktadır:

*Beyt-i Muazzam'dır dergâh-ı Mevlâ
Huccâca rahmeder Zât-ı Teâlâ*

*Beytullâh matla-î nûr -i tecellâ
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et
Zelil hakîr müznib geldik perişân
Bu dergâha lâyık bizde yok nişân
Amân Allah amân sensin kerem-şân
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Kâbe ve Arafat samimi duaların kabul edildiği, rahmet ve mağfiretin coştuğu kutsal mekânlardır. Kâbe, Beytullah'tır, Allah'ın evidir. Arafat Dağı ise Allah'ın evinin kapısıdır. Misafirler kendisine gelmek için niyet ettiğinde ilkönce kapıda yalvarıp yakarmaları ve dua ederek âcizliklerini idrâk etmeleri için durdururlar. (Ebû Nuaym, 1988: IX, 370) Hidâyet rehberi olan Allah Teâlâ'nın davetine icabet edip mağfirethâneye gelen müminler ayaklarını sürüyerek gelseler de, işledikleri çeşitli günahlar sebebiyle yüzleri kararmış ve affa lâyık olmasalar bile, Arafat vakfesinde bulananları affedeceğini müjdeleyen Allah'ın muştusunu isterler:

*Cebel-i Arafât merhametgâhdır
Muhtâc u müznibe ulu dergâhdır
Vüsûl-i rahmete bir şâh-i râhdır
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Ahlâki olgunluğa erişemedikleri için sürekli hata yaparak günahlarının ağırlığıyla belleri bükülmüş müminlerin af ve bağışlanma isteyebilecekleri ve başka gidecekleri bir yer olmadığını vurgulayan Muhammed Lutfi Efe, onların hâllerinden en iyi anlayanın da Yüce Allah olduğunu belirtmiştir. Hac davetini yapanın Yüce Allah'ın kendisi olması sebebiyle böyle çaresiz bir şekilde kapıya geleni kovmanın O'nun mürüvvetine sığmadığını ifade ederek onların bağışlanmalarını talep etmiştir:

*Bu da'vete dâî ancak Allah'dır
Huccâcın pişrevi rahmetullah'dır
Sebeb-i seâdet Resûlullah'dır
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Yüce Allah'ın en iyi bilenini yine O'nun kendisi olduğunu dile getirip, zayıf ve aceleci bir özellikle yaratılan beşere ezelde vadettiği bağış ve ihsanı vermesini istemektedir. Allah'ın Kerim ve Rahim isimlerini zikrederek herkese ulu dergâhı gösteren Allah'tan kerem ve rahmetini arzu etmektedir. Arafat, Beytullah'ın kapısı ve müminlerin günahlarından arandıktan sonra Beytullah'a gittikleri kutsal bir yerdir. Bu ulu dergâhta ellerini açarak merhamet bekleyen günah çukuruna batmış müminlerin emeğini boşa çıkarmak yüce rahmete uygun düşmez. Allah'ın şanına yakışan, ilâhi rahmete vâsıl olmak umuduyla kefenlerine bürünmüş ölümler misali bu kapıya gelerek Rablerine teslimiyet gösteren müminlerin cehennemden kurtuluş beratlarını ellerine vermektir:

*Cebel-i Arafât merhametgâhdır
Muhtâc u müznibe ulu dergâhdır*

*Vüsûl-i rahmete bir şâb-i râhdır
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Yüce Allah Beytullah'ın kapısı olan Arafat'ta bir süre durup yalvarıp yakaraç hacılara kendisine gelmeleri için izin verince hacılar ikinci kapı olan Müzdelife'de durdurulurlar. Müzdelife'de kalpten yaptıkları dua ve niyazlarıyla mağfired güneşinin üzerlerine doğmasını arzu ederler. Mânevi anınmanın gerçekleşmesi için Bayram sabahının ilk ışıklarıyla Mina'ya gelen hacıları melekût âleminde inen melekler karşılar. Onların yalvarmaları vadiden göklere uzayınca, Yüce Allah onlara nefsin bağından kurtulmaları için kurbanları ile yakınlaşmalarını emreder. Kurbanlarını keserek nefislerini tezkiye edip günahlarından arınan hacılar bağışlandıkları ile ilgili fermanın hitabını beklerler:

*Müzdelife'ye ki inince huccâc
Mağfired güneşi huccâca minhâc
Doğar başlarına bu şems-i vehhâc
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et
Âlem-i melekûtten melekler iner
Huccâc ki o zemân Minâ'ya döner
Mağfired fermânı başlara konar
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Cemreler insanın iç dünyasındaki arzuların sembolleridir. Müminler Allah'ın emri gereği nefislerinin çağrılarına kulak tıkayıp şeytanları taşlar. Bu taşlar aslında insanın kendi benliğine atılmaktadır. Müminlerin attıkları taşlarla benlik bağlarından kurtulması şeytanları hayal kırıklığına uğratar. Bunu başaran hacılar Yüce Allah'ın rahmetini hak eder:

*Bi-emrillâh şeyâtînler taşlanır
Huccâc olan bin zevk ile boşlanır
Şeyâtînin yürekleri haşlanır
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Kurbanlarını kesen müminler, kurbanların akan kanlarıyla birlikte nefislerini de Allah yoluna kurban ettikleri için cennet kapılarına doğru yürüyen hacılar ile Yüce Allah arasında bir engel kalmaz. Allah Teâlâ, kapıları birer birer aşanlara kendi evini, Beytullah'ı tertemiz ziyaret izni verir. Melekût âlemindekiler de onların bağışlanması için dua ederler. Müminler Arafat, Müzdelife ve Mina'daki görevlerini samimi bir niyetle gerçekleştirip hem günahlarından hem de benliklerinden arınmanın mutluluğu ile Mekke'ye gelip ziyaret tavafını yaparlar. Böyle bir atmosferde Yüce Allah'ın onları elleri boş geri döndürmeye rızası yoktur:

*Kesilir kurbânlar akar al kanlar
Kurbanlar teninden çıkınca cânlar
Açılır ebvâb-ı dâr-ı cinânlar
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Hac davetini yapan ve gelenleri bağışlayacağını vadeden Yüce Allah'ın bizzat kendisi olduğu için, bu davete icabet edenlerin af ve mağfiret isteklerini boşa çıkarmaması gerekir. Allah'ın sadece rahmetini isteyen bu müminler, O'nun dergâhından başka bir dergâh aramayı akıllarından bile geçirmemişlerdir. O'nun yüce kudreti ve azameti karşısında kendi âcizliğini fark edip bütün iyilik ve güzellikleri Allah'a izafe ederek amellerinin eksikliğini mütevazı bir eda ile dile getirirler. Merhamet denizinin bir sınırı olmadığını, bu yüzden ondan büyük bir şeyin de olamayacağını belirterek hem dünyanın hem de âhiretin Allah'ın fazlı ve ihsanı ile elde edilebileceğini vurgulayıp O'nu methederler. Allah da onların amellerinin değerini belirtme bağlamında yaptıklarının karşılığı olarak af ve mağfiretini verdiğini müjdeliler:

*Alil zelil bu yollara düzüldük
Hakîr fakîr denî râbe süzüldük
Hâlimiz ne olur yâ Rab üzüldük
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Cennet ve cehennem, dünya ve âhiret sevgili olmadan bir anlam ifade etmemektedir. Müminlerin gönlündeki asıl sevgili Yüce Allah'tır. Onlar emir ve yasakları Allah'ı sevdiğileri ve O'nun rızasını elde etmek gayesiyle yaparlar. Böyle bir ruh haliyle kendisine açılan ellerin boş çevrilmeyeceğini belirten Muhammed Lütfi Efe, merhamet denizinin sınırsızlığını vurgulayarak merhametten daha büyük bir okyanusun da bulunamayacağını ifade etmiştir. Dünya ve âhiretin Allah'ın rahmeti olmadan bir anlamının olmayacağını belirterek hacıların affedilmesini niyâz etmiştir:

*Bahv-i merhametin kenârı olmaz
Merhametden büyük umman bulunmaz
Yâ Rabbi dü-âlem sensiz olunmaz
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Hz. Muhammed (s.a.s.)'i âlemlere rahmet olarak gönderen Allah, ona ümmet olma şerefine eren müminleri de rahmeti gereği affetmelidir. Affedilmek için Hz. Peygamber (s.a.s.)'i vesile edinen Muhammed Lütfi Efe, O'nun gönderilme sebebi olan geniş rahmet yüzü suyu hürmetine bütün hacıların bağışlanmasını dilemektedir:

*Gönderdin Habîb'in âleme rahmet
Sen eyledin bizi Habîb'en ümmet
Senden özge künden görek merhamet
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et
Hurmet-i Ahmed'e bağışla bizi
Âl-i Muhammed'e bağışla bizi
Vüs'at-i rahmete bağışla bizi
Ey keremler kâni huccâcı afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcı afv et*

Muhammed Lütfi Efe kendisinin de rahmete muhtaç olduğunu, gece gündüz rahmet denizinin coştugu ulu dergâhtan merhamet umduğunu, Yüce Allah'ın son nefeste kelime-i tevhid nasip etmesini niyâz etmektedir:

*LUTFİ kulun yâ Rab muhtâc-ı rahmet
Leyl ü nebâr gözler senden merhamet
Tevhid ola enfâsında nibâyet
Ey keremler kâni buccâcî afv et
Rahmet-i Rahmân'e muhtâcî afv et*

Medine'de Hz. Muhammed (s.a.s.)'in manevi huzurunda edepli bir şekilde naz ve niyâzla peygambere bağlılığını perçinleyen Muhammed Lutfi Efe, Arapların bir örfünü hatırlatarak şefaata beklemektedir. Araplardan önde gelen biri öldüğünde onun kabri başında ya bir köle âzâd edilir veya bir deve kesilerek eti fakirlere dağıtılır. Onlar Efesi ve ulusu ölen bir topluluğun onun kabri başında köle âzâd etmemelerini bir âr ve utanç vesilesi sayarlar. Kendisini Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bir bendesi olarak gören ve hizmet etmek için etrafında pervane gibi dönen bir köleye benzeten Alvar İmaminin, fakirlere bir miktar sadaka verdikten sonra âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.s.)'den beklentileri ile ilgili olarak şu sözler ağzından dökülür:

*Budur âyini Arabın
Ölse bir kavmin seyyidi
Âr olur ki kabri üzre
Bende âzâd olmaya
Sen Habîb-i Kibriyâsın
Rahmeten lil-âlemîn
Hiç olur mu kabrin üzre
Bende âzâd olmaya (Kutlu, 2006: 66)*

Sonuç

Muhammed Lutfi Efe, hayatı boyunca sosyal ve kültürel hayatın içinde olmuştur. İmanın güçlü bir şekilde kalpte yer etmesi ve tevhidin tam anlamıyla gerçekleşmesi için namaz, oruç, hac ve zekât ibadetlerinin eda edilmesinin önemini vurgulamıştır. Ona göre, hac ibadeti Yüce Allah'ın kullarına bir ziyafetidir.

Hac ibadeti ile sülûk denilen tasavvufî eğitim süreçleri arasında yakın bir ilişki vardır. Allah rızası için ifa edilen bir hac, tıpkı seyr ü sülûkta olduğu gibi bir yenilenmeyi ve alışkanlıkların değiştirilmesini tecrübe eder. Derin anlamları içinde barındıran hac ibadeti, sahibinin daha önceki günahlarının üzerine bir örtü örtüp yeni bir beyaz sayfa açması demektir. Siyah Ka'be örtüsünün hacıların her türlü günahlarını göstermeden örttüğü gibi, hac ibadeti de müminlerin önceki günahlarının silinmesini sağlar. Böylece müminler annelerinden doğdukları gündeki günahsız durumlarına dönerler. Bunların şuurunda bir âlim ve ârif olan Muhammed Lutfi Efe, hacılar için yaptığı duada Allah'ın es-Selâm ve er-Rahmân isimlerinin tecelli etmesini ve rahmetinin bütün kulları kuşatmasını niyâz ederek onları kerem kapısından eli boş döndürmemesini vurgulamıştır.

Kaynakça

- Attâr, Ferideddin (1991). Tezkiretü'l-Evliyâ. (2. Baskı). (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Erdem Yay.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail (1992). Sahîhu'l-Buhârî. İstanbul: Çağrı Yay.
- Demirci, Mehmet (2009). "İbadetlerin İç Anlamı". (ss. 129-156). Tarihten Günümüze Tasavvuf Kültürü-Makaleler, İstanbul: Vefa Yay.
- Ebü Nuaym el-İsfahânî (1988). Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Hucviri, Ali b. Osman el-Cüllâbi (1982). Keşfü'l-Mahcûb (Hakikat Bilgisi). (Haz. Süleyman Uludağ). İstanbul: Dergâh Yay.
- İbn Mülakkın (1994). Tabakâtü'l-Evliyâ (2. Baskı). (Tah. Nureddin Şeribe). Kahire. İbnü'l-Cevzi (1356 H.). Sıfatü's-Safve. Haydarabad-Dekkan.
- Kutlu, H. (2006). Hâce Muhammed Lutfî (Efe Hazretler), Hayatı, Şahsiyeti Ve Eserleri, İstanbul: Damla Yayınevi.
- Lutfî, Hâce Muhammed (2011). Hulâsatü'l-hakâyık Ve Mektûbatı Hâce Muhammed Lutfî. (Haz. Hüseyin Kutlu vd.). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Müslim (1992). Sahih. İstanbul: Çağrı Yay.
- Sayın, E. (2007). "Tasavvuf Kültüründe İbadetler -Hac Örneği-" (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi SBE.